

Фундаментальна творча спадщина Ю.О. Вовка у сфері земельно-правової науки є основою для сучасних наукових досліджень у цій сфері.

*Уркевич В.Ю.,
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
професор кафедри земельного та аграрного права*

НАУКОВІ ІДЕЇ ПРОФЕСОРА Ю.О. ВОВКА ЩОДО ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: РОЗВИТОК У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ПРАВІ

Одним з видів відносин, що виникають у сільськогосподарських підприємствах, є відносини трудові, адже земельні ділянки, майно сільськогосподарського призначення, інші засоби виробництва самі по собі, без прикладання до них праці, трудової активності фізичних осіб забезпечувати виробництво аграрної продукції не спроможні. Будучи врегульованими нормами права, розглядувані відносини існують як трудові правовідносини. Останні у сільськогосподарських підприємствах, залежно від їх суб'єктного складу, поділяються на 2 групи: (а) з членами названих підприємства і (б) з найманими працівниками. Оскільки перші є різновидом так званих внутрішніх аграрних правовідносин, то висвітлимо наукові ідеї професора Ю.О. Вовка щодо них, їх розвиток у сучасній теорії аграрного права та закріплення в аграрному законодавстві.

Одним з найважливіших є питання про передумови виникнення трудових правовідносин між сільськогосподарським підприємством та його членами. Відповідь на це питання знаходимо у роботі професора Ю.О. Вовка, що стала класичною, – монографії «Колхозное трудовое правоотношение» (1972 р.), де він вказував: «членське правовідношення виникає безпосередньо з самого факту вступу в колгосп. Для появи інших внутрішньокоспних правовідносин необхідною є наявність ще й додаткових юридичних актів або умов, визначених законом або Статутом колгоспу. Членське правовідношення породжує у колгоспника право претендувати на отримання роботи у суспільному господарстві й відповідний обов'язок колгоспу, у зв'язку з чим воно виступає як обов'язкова передумова виникнення колгоспного трудового правовідношення» [1, с. 15]. З огляду на сучасні організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва, висловлені думки є цілком вірними щодо таких суб'єктів аграрного господарювання, як сільськогосподарські кооперативи, фермерські господарства й колективні сільськогосподарські підприємства. Усім названим підприємствам притаманний інститут членства і саме факт виникнення членського зв'язку породжує у члена підприємства право претендувати на отримання роботи в підприємстві та виступає обов'язковою передумовою виникнення відповідного внутрішнього аграрного трудового правовідношення.

Якщо передумови складення трудових правовідносин з членами сільськогосподарських підприємств ми з'ясували, то наступним є питання щодо безпосередньої підстави їх виникнення. Зрозуміло, що нею не може бути трудовий договір у його класичному розумінні.

У зазначеній праці ще 40 років тому професор Ю.О. Вовк вже відповів на це питання: «трудовий договір відрізняється від розглядуваної угоди колгоспу з колгоспником тим, що його укладення не вимагає будь-яких обов'язкових передумов, а угода може мати місце лише за наявності відносин членства. Угода, що досягається між колгоспом та колгоспником, охоплює не лише власне трудову функцію останнього, тобто не лише вирішує питання про те, що колгоспник буде робити, якого роду трудові операції він буде виконувати, але охоплює й питання, пов'язані з визначенням місця роботи колгоспника, її конкретними умовами» [1, с. 30]. Іншими словами, вчений обґрунтовано відстоював ідею про те, що між сільськогосподарським підприємством та його членом укладається не трудовий договір, а

угода про визначення трудової функції, передумовою чого є існування членського правовідношення. Зазначені особливості регулювання внутрішніх аграрних трудових відносин відстоюються не лише в сучасній теорії аграрного права, але й закріплені законодавчо. Так, згідно ч. 2 ст. 3 Кодексу законів про працю України, особливості праці членів кооперативів та їх об'єднань, колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств визначаються законодавством та їх статутами. Згідно з наведеним приписом, ч. 1 ст. 34 Закону України «Про кооперацію», ч. 2 ст. 27 Закону України «Про фермерське господарство» та ч. 1 ст. 19 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» встановлюють, що трудові відносини членів підприємства регулюються цими законами і статутами названих підприємств.

Як вказував професор Ю.О. Вовк, «членство у колгоспі – обов'язкова передумова існування колгоспного трудового правовідношення. Це призводить до того, що з припиненням першого завжди припиняється й друге» [1, с. 37]. Закладений методологічний підхід щодо співвідношення внутрішніх аграрних членських й трудових правовідносин використовується й нині. Адже одним з визначальних обов'язків членів виробничих сільськогосподарських підприємств є їх обов'язкова трудові участь у діяльності останніх. Без наявності членського правовідношення такий обов'язок не виникає, і, одночасно, в разі неможливості приймати участь у діяльності підприємства власною працею припиняється й членське правовідношення.

Викладене дозволяє підсумувати, що наукові ідеї професора Ю.О. Вовка щодо трудових правовідносин у сільськогосподарських підприємствах залишаються актуальними й донині, їх розвиток продовжується в сучасній аграрно-правовій доктрині, а окремі з них знайшли свого закріплення й на законодавчому рівні.

Використані джерела:

1. Вовк Ю.А. Колхозное трудовое правоотношение: монография / Ю.А. Вовк. – М.: Юрид. лит., 1972. – 248 с.

Кулинич П. Ф.

*Институт держави і права ім. В.М.Корецького НАН України,
завідувач відділу*

ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЗЕМЕЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Основні конституційні положення про власність на землю містяться в статтях 13, 14 та 142 Основного Закону. У ст. 13 зазначено, що земля та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Їх аналіз дає підстави для висновку, що Конституція України закріпила належність усіх земель в межах території країни одному власнику - Українському народу. Іншими словами, наведене положення можна трактувати як встановлення правового режиму виключної власності Українського народу на всі земельні ресурси держави.

Слід відмітити, що саме наведене конституційне положення стало предметом досить жвавої наукової дискусії за участю вітчизняних вчених у галузі земельного права, які намагалися сформулювати єдине доктринальне розуміння концепції «Український народ - власник землі». Проте, вони поки-що не дійшли спільного погляду на проблему. За змістом висловлених вченими-правознавцями позицій їх можна розділити на три групи.

До першої групи належать автори, які вважають, що конституційне положення про те, що земля є власністю Українського народу, слід тлумачити як встановлення в Основному Законі країни виключної власності на землю (та, до речі, й інші природні ресурси, зазначені у ст. 13 Конституції України). До цієї групи вчених належать В.Л. Мунтян [4, с. 721] та О.М. Вівчаренко [2, с. 111]. Другу групу складають науковці, які вважають право власності